

An Gadaí Dubh

Siobhán Ní Mhuineacháin

Treoir do Mhic Léinn

MATER DEI EDUCATION

Treoir do Mhic Léinn

An Gadaí Dubh

SIOBHÁN NÍ MHUINEACHÁIN

Mater Dei Education

Copyright © 2025 Mater Dei Education

CUR I GCLÓ AG MATER DEI EDUCATION

WWW.MATERDEI EDUCATION.IE

An chéad eagrán, 2025.

Clár Ábhair

Nóta don Léitheoir 5

Caibidil 1 6

Caibidil 2 9

Caibidil 3 11

Caibidil 4 13

Caibidil 5 15

Caibidil 6 17

Caibidil 7 19

Caibidil 8 20

Caibidil 9 22

Caibidil 10 24

Caibidil 11 26

Caibidil 12 28

Nóta don Léitheoir

Deirtear gur mhair Naomh Gobnait sa séú haois, agus tá rian dá clochar fós i mBaile Bhuirne, Co. Chorcaí. Sa lá atá inniu ann is féidir cuairt a thabhairt air fós, agus ar an reilig agus ar an tobar beannaithe atá taobh leis. Is féidir an bolla iarainn a fheiscint i mballa an fhothraigh ann, agus tá aghaidh an Ghadaí Dhuibh le feiscint thuas go hard. Na scéalta ar fad a bhaineann le Naomh Gobnait atá luaite san úrscéal seo, is scéalta iad atá fós beo i seanchas agus i mbéaloideas na háite. Tá teacht ar na scéalta sin agus ar a lán eile i mBailiúchán na Scol a rinne Coimisiún Béaloideas Éireann sna 1930idí. Tá na scéalta ar fad le fáil go digiteach anois ar www.duchas.ie.

Tá an-deabhóid sa cheantar do Naomh Gobnait, agus téann na sluaite ag triall ar Bhaile Bhuirne ar an 11 Feabhra gach bliain go fóill, go háirithe chun guí ar a son siúd atá breoite. Is féidir dul ag siúl sa choill atá ag bun na reilige mar a rinne Dáibhí, ach ná téigh ann istoíche nó ní fios cad a chasfaí ort!

It is said that Saint Gobnait lived in the sixth century, and her convent still remains in Baile Bhuirne, Co. Cork. Today, it is still possible to visit it, along with the cemetery and the holy well beside it. The iron bowl can be seen in the wall of the ruin there, and the face of the Black Thief can be seen high above. All the stories related to Saint Gobnait mentioned in this novel are tales that still live on in the folklore and oral tradition of the area. These stories, and many others, can be found in the Schools' Collection compiled by the Irish Folklore Commission in the 1930s. All the stories are now available digitally on www.duchas.ie.

There is great devotion to Saint Gobnait in the area, and crowds still travel to Baile Bhuirne on February 11th every year, especially to pray for those who are ill. It is possible to walk in the woods at the foot of the cemetery, as Dáibhí did, but don't go there at night, as you never know what you might encounter!

*Caibidil 1**Stór Focal*

straidhn bhuile = *burst of temper*
 na comharsana béal dorais = *the next-door neighbors*
 teann feirge = *intense anger*
 ar imeall na leapa = *on the edge of the bed*
 bhí a chroí ag bualadh ina chliabh = *his heart was pounding in his chest*
 Mallacht air mar scéal = *curse it as a story*
 ina aonar = *alone*
 gan faic na ngrást = *without a blessed thing*
 teicneolaíocht = *technology*
 siamsaíocht = *entertainment*
 úrscéalta leadránacha = *boring novels*
 irisí leamha = *dull magazines*
 Níos measa = *worse*
 aiféala = *regret*
 rogha = *choice*
 féilire = *calendar*
 níos cóngaraí = *closer*
 deireadh a thréimhse = *end of his term*
 B'fhada leis go dtiocfadh an lá sin = *he longed for that day to come*
 leamh = *dull/boring*
 ag caitheamh súil chaillí air = *casting him a witch's glance*
 gach uair a chorródh oiread is méar = *every time he moved even a finger*
 guth gear binbeach = *sharp shrill voice*
 faobhrach = *cutting*
 a shamhlú = *to imagine*
 ag insint di faoin dorn = *telling her about the punch*
 gan trácht ar an drámatúlacht a bhain léi = *not to mention the drama that went with it*
 san áit mhícheart ag an am mícheart = *in the wrong place at the wrong time*
 ba chuma leis dáiríre = *he really didn't care*
 tinneas cinn = *headache*
 mácanta = *honest*
 is mó den bhfuath ná den éad a bhí air = *he felt more hatred than envy*
 rófhoirfe = *too perfect*
 gan ribe ar bith amú = *not a hair out of place*
 iarnáilte = *ironed*
 snasta = *polished*

níorbh aon díobháil = *it was no harm*
 ceacht an tsaoil = *lesson of life*
 suarach = *petty*
 ag iarraidh réasúnaíocht = *trying to reason*
 ag comhaireamh = *counting*
 buaicphointe = *highlight*
 ní bheadh sé de bhagairt = *there would be no threat*
 dá mhéad a smaoinigh sé air = *the more he thought about it*
 tor = *bush*
 I ngan fhios d'aon duine = *without anyone knowing*
 cén saghas diabhlaithe = *what kind of mischief*
 plean = *plan*
 míniú iomlán = *full explanation*
 leithscéal = *excuse*
 anáil = *breath*
 an té ab óige = *the youngest one*
 ó cailleadh a athair = *since his father passed away*
 éalú = *escape*
 bhí an t-ádh leis = *he was lucky*
 chomh gafa le cúrsaí tí = *so busy with household affairs*
 a chuid drochiompair = *his misbehavior*
 mála mór pónairí = *big bag of beans*
 piseoga na hÉireann = *Irish superstitions*
 Seafóid = *nonsense*
 ní raibh de rogha aige = *he had no choice*
 níor oscail sé fiú an clúdach = *he hadn't even opened the cover*
 eala a mharú = *to kill a swan*
 duine daonna teanntaithe ina corp = *a human trapped in their body*
 fianaise = *evidence*
 cosúil le guth daonna = *like a human voice*
 Raiméis = *nonsense*
 comharthaí báis = *signs of death*
 ar lic na fuinneoige = *on the windowsill*
 beacha ag fágaint na coirceoige = *bees leaving the hive*
 cé a chumann an stuif seo? = *who writes this stuff?*

cé a shlogann na scéalta seo? = *who swallows these stories?*
gan dealramh = *without substance*
leis an ngeit a bhaineadh as = *with the fright he got*

an ciseán níocháin = *the laundry basket*
díreach tar éis teacht ar nóta fiche euro = *just after finding a twenty-euro note*

Achoimre

Áit: Seomra leapa Dáibhí

Sa chéad chaibidil, buailimid leis an bpríomhcharacter, Dáibhí. Buachaill dhá bhliain déag d'aois is ea é agus tá sé i rang a sé sa bhunscoil.

Ag tús an chaibidil tá Dáibhí ar buile. Tá sé ag siúl suas an staighre go dtí a sheomra codlata agus déanann sé an-chuid *fothram*.

Tarraingíonn sé cic an gcathaoir le *teann feirge* agus buaileann sé an doras *go garbh*. Níl cead ag Dáibhí aon teicneolaíocht a úsáid agus caithfidh sé fanacht ina sheomra *gan faic le déanamh*. Níl aon rud ach leabhair le léamh. Ansin tosaíonn Dáibhí ag smaoineamh ar an am atá fágtha aige sa bhunscoil. Inniu an chéad lá Feabhra agus tá sé *ag tnúth le* bheith críochnaithe leis an scoil. *Is fuath leis scoil* agus is fuath leis an múinteoir, Iníon de Faoite.

Chuir Iníon de Faoite glaoch ar mháthair Dháibhí inniu agus anois tá Dáibhí *i dtrioblóid*. Thug Dáibhí *dorn san aghaidh* do Deirdre sa chlós scoile agus bhí sí ag caoineadh agus bhí súil dubh aici. Mar sin chuir Iníon de Faoite glaoch abhaile.

Dúirt Dáibhí ina cheann féin go raibh Deirdre *san áit mhícheart ag an am mícheart* nuair a bhuail *taom feirge* é.

Ní maith le Dáibhí Deirdre mar dar leis, *is peata ceart í*. Tosaíonn Dáibhí *ag comhaireamh na laethanta* go dtí 11ú Feabhra – *Buachphointe Rang 6* – tá deich lá fágtha! Tá Rang 6 ag dul ar thuras scoile *thar lear* an lá sin! Tar éis an lá, sin ní bheadh *aon gá le bheith go maith* mar *ní bheadh aon bhagairt air*! Ansin thosaíonn Dáibhí ag léamh leabhair: *Piseoga na hÉireann*. Thug a aintín Maighréad an leabhar dó mar bhronntanas ach níor oscail sé riamh é go dtí seo. Deirtear sa leabhar *nár cheart eala a mharú* mar fadó chreid na daoine go raibh *duine daonna teanntaithe ina corp*. Ceapann Dáibhí go bhfuil na scéalta sin *seafóideach*.

Ansin cloiseann sé a mháthair ag glaoch air. Tá sí tar éis bille €20 a fháil i bpóca a bhríste agus *teastaíonn míniú uathí*.

Ceisteanna

1. Cad atá ar eolas agat mar gheall ar an bpríomhcharacter, Dáibhí? (aois, rang, clann agus rl)
2. An maith le Dáibhí a mhúinteoir? Cén fáth?
3. Cén fáth go bhfuil Dáibhí i dtrioblóid?
4. An bhfuil cead aige a ghuthán a úsáid?
5. Cá bhfuil Dáibhí sa chaibidil sin?

fothram = noise

Tarraingíonn sé cic ar = he draws a kick at

teann feirge = a burst of anger

go garbh = violently

gan faic le déanamh = with nothing to do

ag tnúth le = longing for

Is fuath leis = he hates

i dtrioblóid = in trouble

dorn san aghaidh = a punch to the face

san áit mhícheart ag an am mícheart = in the wrong place at the wrong time

taom feirge = a fit of anger

is peata ceart í = she's a real pet

ag comhaireamh na laethanta = counting the days

Buachphointe = highlight

thar lear = abroad

aon gá le bheith go maith = no need to be good

ní bheadh aon bhagairt air = he would not be threatened

Piseoga na hÉireann = Superstitions of Ireland

nár cheart eala a mharú = you should not kill a swan

duine daonna teanntaithe ina corp = a human trapped in its body

seafóideach = nonsensical

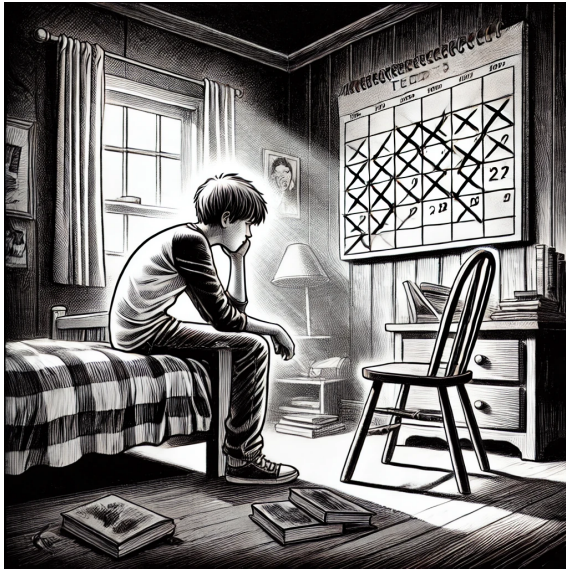
teastaíonn míniú uathí = she wants an explanation

6. Aistrigh go Gaeilge:

- (a) *He got a fit of anger:*
- (b) *A threat:*
- (c) *Bad behaviour:*
- (d) *A pet:*
- (e) *School trip:*

7. Cén fáth atá Dáibhí ag comhaireamh na laethanta?

8. Cad iad na rudaí atá ag cur as do Dháibhí faoin scoil?

Caibidil 2

Stór Focal

Níor ghnách = *It was not usual*
 thar lear = *abroad*
 a bhíodh eagraithe de ghnáth = *that were usually organized*
 nasc speisialta = *special connection*
 scéim Eorpach = *European scheme/program*
 Ba chuma le Dáibhí = *Dáibhí didn't care*
 Ní hamhlaidh = *It wasn't like that*
 toisc = *because/due to*
 ní raibh sé tugtha do chultúr saibhir na Fraince = *he wasn't interested in France's rich culture*
 spéis = *interest*
 Thar aon ní eile = *Above all else*
 chun freastal ar an gcrabhbhluiche rugbaí = *to attend the rugby final*
 B'ait le Dáibhí = *Dáibhí found it strange*
 Dar le Dáibhí = *According to Dáibhí*
 Is mó suim a bheadh acu = *They would have plenty interest*
 a dhearadh as olann = *to design from wool*
 gluaiseachtaí imeartha = *playing movements*
 cur amú ama = *waste of time*
 san ionad siopadóireachta áitiúil = *in the local shopping center*
 féilirí scoile a ndíol = *selling school calendars*
 príomhoide na scoile = *the school principal*
 níl fágtha ach = *only ... remains*
 díolachán cístí = *cake sale*
 leath den airgead = *half of the money*
 Cumann Ailse na hÉireann = *Irish Cancer Society*
 cístí taifí = *toffee cakes*
 Bheadh an-tóir orthu = *They would be very popular*
 a shárú = *to surpass*
 freagrach = *responsible*
 an airgead a chomhaireamh = *to count the*

money
 sa phróca = *in the jar*
 ní fada go raibh = *it wasn't long until*
 sa chúlra = *in the background*
 fuadar faoi gach aon duine = *everyone was bustling*
 raidhse cístí = *array of cakes*
 reoán = *icing*
 ar a seal = *in their turn*
 a fheiscint (a fheiceáil) = *to see*
 líon na gcístí ag laghdú = *the number of cakes decreasing*
 sa taisceadán = *in the safe*
 ba léir nach raibh aon tuiscint acu = *it was clear they didn't understand*
 lámh chúnta = *helping hand*
 an leithscéal = *the excuse*
 I ndáiríre = *In truth/reality*
 a chur in iúl = *to express*
 ar eagla go ndéanfaí ceap magaidh de = *for fear of being ridiculed*
 íomhá = *image*
 bhí íomhá ar leith le caomhnú aige = *he had a particular image to protect*
 sóinseála = *change/small coins*
 go húdarásach = *authoritatively*
 an taifead airgid = *the money record*
 seastán = *stand/display*
 Ba dheacair dó a chreidiúint = *It was hard for him to believe*
 an méid airgid = *the amount of money*
 ollmhór de bhoinn = *huge pile of coins*
 thit sí uaim = *I dropped it*
 chomh soiléir = *so obvious*
 Botún sa mhatamaitic = *mistake in mathematics*
 dornán beag bonn = *small handful of coins*
 leann úll = *apple cider*

Achoimre

Áit: *Seomra leapa Dáibhí, ar scoil*

Tá Dáibhí ag smaoineamh ar an dturas scoile go dtí an Fhrainc. Tá sé ag súil go mór leis mar theastaíonn uaidh an cluiche rugbaí idir Éire agus an Fhrainc a fheiceáil sa Stade de France i bPáras. Ceapann Dáibhí go raibh sé *ait* go raibh Deirdre (an peata!) agus

ait = strange

a cairde ag súil go mór leis an gcluiche rugbaí, mar *dar leis*, *ní thuigfidís* an cluiche *in aon chor*. Bhí na daltaí gnóthach i rith na bliana ag bailiú airgid don turas scoile go Páras. Rinne siad go leor rudaí éagsúla; ag pacáil málaí san ollmhargadh, laethanta pitseámaí, agus *díolachán féilirí*. Ansin, dúirt an príomhoide go raibh an t-airgead *nach mór bailithe acu*, ach go raibh rud amháin fágtha le déanamh: *díolachán cístí*.

Tá an díolachán ag tarlú ar an 31ú Eanáir agus tá na páistí *gnóthach* ag ullmhú roimh an lá. Tá páistí eile *ag eagrú* cluichí nó rudaí eile don lá. Faoi dheireadh tagann an lá agus bhí *aitmeasféar iontach* ar fud na scoile. Feiceann Dáibhí na cístí go léir agus *leathann a shúile le hiontas*. Tá cístí agus píoga de gach saghas, agus ina measc na cístí taifí le *reoán* ar a mbarr. Tá jab le déanamh ag Dáibhí an lá seo, ‘sé sin, na ranganna a glaoch isteach chuig an halla i gcomhair an díolachán. *Diaidh ar ndiaidh* díoltar na cístí agus tá a lán airgid á bhailiú sa *taisceadán airgid*.

Faoi dheireadh tagann na *naíonáin beaga* isteach agus deir an múinteoir le Dáibhí cabhrú leo. *Ba bhreá le Dáibhí* a bheith ag cabhrú leis na naíonáin ach *ní theastaíonn uaidh go mbeadh fhios ag na daltaí eile!* Nuair atá an díolachán thart, deir an múinteoir le Dáibhí an taisceadán airgid a *cur faoi ghlas*. Ach feiceann Dáibhí go bhfuil an-chuid airgid sa taisceadán. Deir sé leis féin *nach mbeadh fhios ag éinne dá dtógfadh sé bille fiche euró as*.

Mar sin, goideann sé fiche euró as an taisceadán agus cúpla pingin leis. Ceapann sé *go gceapfadh an múinteoir go raibh botún déanta sa mhata*.

Ceisteanna

1. Cén fáth go bhfuil Dáibhí ag súil go mór leis an turas go Páras?
2. An bhfuil suim aige sa rugbaí?
3. Céard a cheapann Dáibhí faoi na daltaí eile a bheith ag súil leis an gcluiche rugbaí?
4. Ainmnigh trí rud a rinne na daltaí chun airgead a bhailiú.
5. Ainmnigh trí shaghas ciste atá ar fáil sa díolachán.
6. Cén fáth go bhfuil spiorad maith ar fud na scoile an lá den díolachán?
7. Cad é an jab atá ag Dáibhí?
8. Cén fáth go ngoideann Dáibhí fiche euró?

dar leis = according to him

ní thuigfidís = they would not understand
in aon chor = at all

díolachán féilirí = selling calendars

nach mór bailithe acu = almost collected
díolachán cístí = cake sale

gnóthach = busy

ag eagrú = organising

aitmeasféar iontach = a great atmosphere

leathann a shúile le hiontas = his eyes widen with amazement

reoán = icing

Diaidh ar ndiaidh = bit by bit

taisceadán airgid = cash register

naíonáin beaga = little infants

Ba bhreá le Dáibhí = David loved

ní theastaíonn uaidh go mbeadh fhios ag na daltaí eile = he does not want the other pupils to know this

cur faoi ghlas = lock up

nach mbeadh fhios ag éinne dá dtógfadh sé bille fiche euró as = that no one would know if he would take a €20 note

go gceapfadh an múinteoir go raibh botún déanta = that the teacher would think that a mistake was made

Caibidil 3

Stór Focal

tá sé olc go leor = *it's bad enough*
 gan trácht ar an méid = *not to mention the amount*
 míniú = *explanation*
 Duais crannchuir a bhí ann = *it was a lottery prize*
 ar iasacht = *on loan*
 theastaigh uaidh = *he wanted*
 muiníneach = *confident*
 seachas = *except/instead of*
 bhí laghdú ar phraghas an turais = *the price of the trip had been reduced*
 creathán ina ghlór = *a tremble in his voice*
 scornach = *throat*
 Dáiríre? = *Really?*
 amhras = *suspicion*
 Is díreach inniu = *It's just today*
 an dea-scéal = *the good news*
 cúpla leabhar Fraincise do thosaitheoirí = *a couple of French books for beginners*
 go bhféadfadh sé a leithéid de bhréag a chumadh ar an bpointe = *that he could invent such a lie on the spot*
 ag déanamh dianmhachnaimh = *reflecting deeply*
 le míniú uait = *with an explanation from you*
 eachtra = *incident*
 bhí an t-ádh leis = *he was lucky*
 chreid sé gur éirigh leis éalú = *he believed he had managed to escape*

gan dian cheistiú = *without intense questioning*
 fháiltigh sí roimh aon airgead breise = *she welcomed any extra money*
 pé slí = *in any way*
 leabhar na bpiseog = *the book of superstitions*
 ní raibh faic eile le déanamh aige = *there was nothing else he could do*
 i ndán = *in store/destined*
 comhtharlú = *coincidence*
 sracfhéachaint = *a quick glance*
 fuacht = *cold*
 de nós = *customary*
 ar sceach = *on a hawthorn bush*
 Deirtear go mbeannaíonn Naomh Bríd an t-éadach = *It is said that Saint Brigid blesses the cloth*
 leas = *benefit*
 leigheas ar thinneas = *a cure for illness*
 an saghas raiméise = *this kind of nonsense*
 a chéiliúradh = *to celebrate*
 Bhí sé bréan d'Iníon de Faoite = *He was sick of Iníon de Faoite*
 ag tagairt = *referring*
 Cóineartú = *Confirmation (religious sacrament)*
 bheadh sé féin ina naomh = *he would become a saint*
 ó leithéidí = *from the likes of*
 d'oir an t-ainm dó = *the name suited him*
 dar leis = *according to him*

Achoimre

Áit: Seomra leapa Dáibhí

Tá Dáibhí ina sheomra leapa fós, agus tá a mháthair ag glaoch air. Cuireann sí ceist arís air mar gheall ar an bhfiche euró a fuair sí ina phóca. Tá eagla ar Dháibhí agus *insíonn Dáibhí bréag dá mháthair*. Deir sé go bhfuair siad an t-airgead ar ais ar scoil mar *bhí costas níos lú ar an dturas go Páras*. Tá a Mham *amhrasach* ar dtús ach faoi dheireadh *creideann* Dáibhí. Anois tá sí sásta go bhfuil níos lú le tabhairt aici dó mar airgead póca. Tá áthas ar Dháibhí anois mar *bhí an t-ádh leis* gur chreid a mham an scéal a d'inis sé.

Ansin, tosaíonn Dáibhí ag léamh an leabhar *Piseoga na hÉireann* arís. Léann sé píosa mar gheall ar Naomh Bríde. Deirtear sa leabhar gur *Bandia Ceilteach* ab ea Brighid agus gur naomh í sa Chríostaíocht. ceiliúrtar Lá Fhéile Bríde ar an gcéad lá Feabhra. Míníonn an

insíonn Dáibhí bréag dá mháthair =
 Dáibhí lies to his mother
bhí costas níos lú ar an dturas go Páras = The cost of the trip to Paris was (€20) cheaper than expected
amhrasach = suspicious/doubtful
creideann sí = she believes
bhí an t-ádh leis = he was lucky

Bandia Ceilteach = Celtic Goddess

leabhar traidisiún na haimsire a bhaineann le Lá 'le Bríde. Ní chreideann Dáibhí an méid atá sa leabhar. Deir sé gur *ráiméis* atá i gceist.

ráiméis = nonsense

Ansin léann sé píosa eile den leabhar mar gheall ar phíosa éadaigh a fhágaint amach an oíche roimh Lá Fhéile Bríde; *go mbeannaíonn* Naomh Bríde an t-éadach agus go n-úsáidtear é i rith na bliana nuair a bhíonn duine tinn sa teach.

go mbeannaíonn = that (Saint Brigid) blesses (beannaigh = to bless)

Ceisteanna

1. Cén fáth ar cheistigh máthair Dháibhí é faoin airgead?
2. Cad a dhéanann Dáibhí chun éalú ón gceist faoin airgead?
3. Cén toradh atá ar an mhíniú a thug Dáibhí?
4. Cén leabhar atá á léamh ag Dáibhí sa seomra?
5. Cad é an *nasc* idir Lá Fhéile Bríde agus an leabhar?
6. Cad iad mothúcháin Dháibhí faoin scoil?
7. Cad iad na smaointe atá ag Dáibhí faoina ainm féin?
8. An bhfuil áiféala ar Dháibhí as an ngadaíocht a rinne sé?

nasc = connection

Caibidil 4

Stór Focal

alltacht = <i>astonishment</i>	aon chur amach = <i>any understanding or involvement</i>
faoin a hanáil = <i>under her breath</i>	cad ina thaobh = <i>for what reason</i>
eachtra = <i>incident</i>	muiníneach = <i>confident</i>
Bhíos (Bhí mé) cinnte go bhféadfainn braith	Smaoinigh! = <i>Think!</i>
oraibh = <i>I was sure I could rely on you</i>	níos déanaí = <i>later</i>
(bhí) an díomá le sonrú = <i>the disappointment was evident</i>	ní raibh aon bhaint agamsa leis an taisceadán = <i>I had nothing to do with the safe</i>
cuma náirithe = <i>an embarrassed appearance</i>	an eochair = <i>the key</i>
ceann faoi orthu araon = <i>both with their heads down</i>	Bhraith Dáibhí bródúil = <i>Dáibhí felt proud</i>
botún éigin sa chomhaireamh = <i>some mistake in the counting</i>	i bhfeabhas = <i>improved</i>
D'ardaigh croí Dháibhí = <i>Dáibhí's heart lifted</i>	insint na mbréag = <i>telling lies</i>
Leath miongháire beag thar a aghaidh = <i>a small smile spread across his face</i>	pé scéal é = <i>anyway</i>
d'éirigh le Dáibhí = <i>Dáibhí succeeded</i>	is iomaí rud = <i>there are many things</i>
lámh in uachtar = <i>upper hand</i>	idir an dá linn = <i>in the meantime</i>
díoltas = <i>revenge</i>	Nuair a d'fill Dáibhí = <i>When Dáibhí returned</i>
an amhlaidh gur = <i>is it the case that</i>	in easnamh = <i>missing</i>
ag cúléisteacht = <i>eavesdropping</i>	Dáiríre = <i>Really</i>
an milleán = <i>the blame</i>	Is léir = <i>It is clear</i>
	ag meabhrú dó féin = <i>reminding himself</i>

Achoimre

Áit: Ar scoil

Tosaíonn an caibidil le Iníon de Faoite ag labhairt le Conall agus Deirdre *de ghuth íseal*. Níl Iníon de Faoite sásta, mar tá €20.18 *in easnamh* ó airgead an díolacháin chistí. Ceapann an múinteoir gur rinne Conall agus Deirdre *botún* sa mhataimaitic, agus sin an fáth go bhfuil an t-airgead *ar iarraidh*.

Tá Dáibhí ina shuí os comhair an mhúinteora. Chuir sí ina shuí *ar bharr an ranga* é mar go raibh sé dána an lá roimhe sin nuair a bhail sé Deirdre san aghaidh. Tá Dáibhí sásta mar tá sé ábalta gach rud a chloisint. Tá sé ag *cúléisteacht*. Tá Conall agus Deirdre i dtrioblóid, agus tá siad *náirithe*. Cuireann sé sin áthas an domhain ar Dháibhí, mar *is fuath leis* Deirdre. Tagann *miongháire* ar a aghaidh. Is duine *díoltasach*, *nimhneach* é agus bíonn sé sásta nuair a bhíonn daoine i dtrioblóid.

Tá ionadh agus díomá ar Iníon de Faoite mar *ceapann sí nach ndéanfadh Conall agus Deirdre botún sa mhata riamh*. Ansin cuireann sí ceist ar Dháibhí an bhfuil fhios aige cad a tharla. Deir Dáibhí *go muiníneach* nach raibh aon baint aige leis an taisceadán airgid ó thug sé an eochair di. Tá fhios ag Dáibhí gur ghoid sé féin an t-airgead agus go bhfuil Deirdre agus Conall *neamhchiontach*. Is léir gur duine *mímhacánta*, *nimhneach*, é ag an bpointe seo.

de ghuth íseal = in a low voice
in easnamh = missing/short
botún = a mistake
ar iarraidh = missing

ar bharr an ranga = at the top of the classroom

cúléisteacht = eavesdropping
náirithe = humiliated
is fuath leis = he hates
miongháire = a grin
díoltasach = vengeful
nimhneach = spiteful
ionadh = surprise
díomá = disappointment
ceapann sí nach ndéanfadh Conall agus Deirdre botún sa mhata riamh = she thinks that Conall and Deirdre would never make a mistake in the mathematics
go muiníneach = confidently
neamhchiontach = innocent
mímhacánta = dishonest
nimhneach = waspish

Ag deireadh an chaibidil, casann Dáibhí timpeall chuig Breandán agus insíonn sé *bréag* dó - go ndearna Deirdre agus Conall botún sa mhata. Ansin deir sé leis féin *go gcaithfidh sé an scéal a scaipeadh ag am lóin*.

gcaithfidh sé an scéal a scaipeadh ag am lóin = that he must spread the story at lunchtime

Ceisteanna

1. Cá bhfuil na caractair sa scéal seo?
2. Cá bhfuil Dáibhí ina shuí?
3. Cén fáth go bhfuil Conall agus Deirdre i dtrioblóid?
4. Conas a bhraitheann Dáibhí?
5. Conas a bhraitheann Conall agus Deirdre?
6. Cad a léiríonn an caibidil sin faoi charactar Dháibhí?

Caibidil 5

Stór Focal

ag coimeád súil ghéar = *keeping a sharp eye*
 an díospóireacht = *the debate*
 chomh dian sin = *so strict/intense*
 Thuig sé cé chomh teasáí is a bhí sé = *He understood how fiery he was*
 ba dhóigh leis = *he thought*
 A leithéid de cheist amaideach = *Such a silly question*
 Bhí a fhios ag an saol is a mháthair = *Everyone and their mother knew*
 déanann sise dearmad ar gach rud leis! = *she forgets everything*
 na naoimh = *the saints*
 béaloideas = *folklore*
 bean fhíorchumhachtach = *a truly powerful woman*
 cumas leighis speisialta = *special healing abilities*
 an-deabhóid = *great devotion*
 is iomaí míorúilt atá luaite léi = *she is associated with many miracles*
 ag rámhaille = *rambling*
 ag taibhreamh faoin gcluiche = *dreaming about the game*
 Shamhlaigh sé an t-atmaisféar a bheadh le brath ann = *He imagined the atmosphere that would be felt there*
 an liúireach ón lucht leanta = *the roar from the supporters*
 na beacha = *the bees*
 cén saghas raiméise = *what kind of nonsense*
 á spalpadh = *being spouted*
 an-cháil = *great reputation*
 Ar chúis éigin = *For some reason*
 an chuma = *the appearance*

tuisceint = *understanding*
 Gan amhras = *Without a doubt*
 droch-cháil = *bad reputation*
 féasóg = *beard*
 i mbun clochar = *running a convent*
 bheartaigh sé = *he decided*
 uirlisí = *tools*
 ar dhroim an chapaill = *on the horse's back*
 ar cosa in airde = *upside down*
 ag marcaíocht ionas = *riding so that*
 láthair na coire = *the crime scene*
 le héirí na gréine = *at sunrise*
 Teampall Ghobnatan = *Saint Gobnait's Church*
 os a chomhair amach = *in front of him*
 náirithe = *embarrassed*
 bob = *trick*
 beirt ionadaithe = *two representatives*
 díolachán = *sale*
 cnapóg i scornach Dháibhí = *a lump in Dáibhí's throat*
 seic = *check*
 d'fhógair sí don rang = *she announced to the class*
 cé chomh buíoch = *how grateful*
 do shuíomh idirlín na scoile = *to the school's website*
 a mhíniú = *to explain*
 a iniúchadh = *to inspect*
 ar mhiste leatsa seasamh isteach? = *Would you mind stepping in?*
 a leicne = *her cheeks*
 miongháire bréagach = *fake smile*
 ciontach = *guilty*

Achoimre

Áit: *Ar scoil, Baile Bhuirne.*

Sa chaibidil seo tá scéal lastigh de scéal eile. Tá scéal an Ghadaí Dhuibh á insint ag Iníon de Faoite sa seomra ranga. Tá na páistí sa seomra ranga ar an Aoine roimh an turas go Páras. Tá *sceitimíní* ar na páistí agus tá siad *ag plé* an chluiche rugbaí. *Beartaíonn Dáibhí* go mbeadh sé níos fearr dó fanacht amach ón *díospóireacht* mar bhí eagla air go mbeadh sé *ar buile* agus go mbeadh sé ag troid.

Tá an turas ag tarlú ar an Luan, an 11ú Feabhra. Deir an múinteoir

sceitimíní = excitement

ag plé = discussing

Beartaíonn Dáibhí = Dáibhí decides

díospóireacht = debate

ar buile = very angry

go bhfuil *Lá Fhéile Ghobnatan* ar an dáta céanna. Tá Dáibhí bréan de scéalta Iníon de Faoite faoi na naoimh, agus ceapann sé go bhfuil scéal *leadránach* ag teacht. Ach ní hea. *Athraíonn Dáibhí a aigne* nuair a thosnaíonn an múinteoir ag insint scéal an Ghadaí Dhuibh.

Nuair a bhí Naomh Gobnait ag tógáil *clochar* i mBaile Bhúirne, bhí fir oibre aici, agus bhí capall *den scoth* aici a bhíodh á úsáid ag na fir oibre. Bhí fear ina chónaí sa cheantar agus *bhí droch-cháil air* mar ghadaí. ‘An Gadaí Dubh’ a thugadh air agus bhí gruaig agus féasóg dhubh air. Bhí sé gléasta in éadaí dubh agus bhí clóca dubh air. Chuala an gadaí dubh scéal an chapaill iontach a bhí ag Naomh Gobnait agus *bheartaigh sé ar an gcapall a ghoid*.

Chuaigh sé go dtí *an áit ina raibh an clochar á thógáil* ag na fir oibre. Chuir sé *uirlisí na bhfear* isteach i mála agus chuir sé ar a dhroim iad. Ansin léim sé suas ar dhroim an chapaill agus d’imigh sé leis *ar nós na gaoithe*. Bhí an gadaí *ag marcaíocht* ar feadh an oíche ar fad *chun go mbeadh sé i bhfad ón áit* inar ghoid sé an capall. Ach tháinig an mhaidin, agus, le breacadh an lae, thug an gadaí faoi deara go raibh sé fós san áit inar thosaigh sé. Bhí an capall tar éis rith i gciorcail ar feadh na hoíche ar fad. Ní féidir *bua a fháil* ar Naomh Gobnait!

Ansin tagann an príomhoide isteach le beirt bhan ón *gCumann Ailse na hÉireann*. Teastaíonn uaidh an seic *a bhronnadh orthu*. Tá €410 bailithe ón díolachán cístí agus tá na mná sin an-shásta.

Ceisteanna

1. Cén fáth a bheartaíonn Dáibhí fanacht amach as an díospóireacht i dtaobh imreoirí rugbaí?
2. Cén tábhacht atá le Lá Fhéile Gobnatan sa chaibidil?
3. Conas a mhothaíonn Dáibhí i rith scéal Naomh Gobnait?
4. Cad a tharla don Gadaí Dubh de réir scéal Naomh Gobnait?
5. Cad a rinne Rang 6 do Chumann Ailse na hÉireann?
6. Conas a mhothaíonn Dáibhí faoin bhronnadh airgid?
7. Cé leis an capall dríochtúil sa scéal?
8. Cad iad na mothúcháin atá ag Dáibhí tríd an chaibidil?

Lá Fhéile Ghobnatan = Saint Gobnait's feast day

leadránach = boring

Athraíonn Dáibhí a aigne = Dáibhí changes his mind

clochar = convent

den scoth = excellent

bhí droch-cháil air = he had a bad reputation

bheartaigh sé ar an gcapall a ghoid = he decided to steal the horse

an áit ina raibh an clochar á thógáil = the place where the convent was being built

uirlisí na bhfear = the men's tools

ar nós na gaoithe = as fast as the wind

ag marcaíocht = riding

chun go mbeadh sé i bhfad ón áit = so that he would be far from the place

bua a fháil = to outsmart

Cumann Ailse na hÉireann = Irish Cancer Society

a bhronnadh orthu = to present to them

Caibidil 6

Stór Focal

Lá imeachta an turais = *The departure day for the trip*
 rírú agus ruaille buaille = *hustle and bustle*
 go lúcháireach = *joyfully*
 ag tabhairt foláireamh = *giving a warning*
 ar a ndícheall = *doing their best*
 Tabhair aire mhaith = *Take good care*
 lántaithneamh = *full enjoyment*
 do chuid iompair = *your behavior*
 gur choir dó barróg a bhreith = *he ought to give a hug*
 díreach sula n-imeodh = *just before leaving*
 bailithe = *gathered*
 taobh thiar de = *behind*
 Siar le Dáibhí = *Back with Dáibhí*
 ar a ríchathaoir = *on his throne*
 foláireamh = *warning*
 an-soiléir = *very clear*
 an chuma bhuartha = *the worried appearance*
 tásc ná tuairisc = *no sign or trace*
 D'aithin gach aon duine guth mháthair
 Bhláthnaid = *Everyone recognised Bláthnaid's mother's voice*
 ag séideadh póigíní = *blowing kisses*
 na fo-éadaí = *the underwear*
 ardghiúmar = *high spirits*
 in ard a gcinn = *at the top of their voices*
 ag cur geallta airgid ar thoradh an chluiche = *betting money on the game's result*
 Níl sárú na foirne againne ann i mbliana = *Our team is unbeatable this year*
 choíche = *forever*
 go muiníneach = *confidently*
 tábhachtach = *important*

a ghnó = *his business*
 chífimid (feicfimid) ansin = *we'll see then*
 dúshlán Dháibhí = *Dáibhí's challenge*
 le cúlú ó dhúshlán dá leithéid = *to retreat from such a challenge*
 Bíodh ina mhargadh! = *Let it be a deal!*
 aiféala = *regret*
 treoracha = *instructions*
 lipéid = *labels*
 scrúdú slándála = *security screening*
 bhuir ngiurléidí = *your belongings*
 i dtráidire = *in a tray*
 na hoifigigh shlándála = *the security officers*
 brathadóir miotail = *metal detector*
 ag sá a lámh go domhain isteach sa mhála = *sticking his hand deep into the bag*
 leathdhosaen = *half a dozen*
 ag caitheamh drochfhéachaint air = *giving him a dirty look*
 toglann imeachta = *departure lounge*
 mórimpeall = *all around*
 ardghiúmar = *high spirits*
 ag éirí mífhóighneach = *becoming impatient*
 Ní foláir nó go raibh moill éigin ar an eitilt = *There must have been a delay on the flight*
 cuma fhíorghnóthach = *a very busy appearance*
 ag gearán faoin moill = *complaining about the delay*
 eolas = *information*
 fógra tábhachta = *important announcement*
 Tá bagairt sceimhlitheoireachta an-dáiríre
 tagatha chun cinn = *A very serious terrorist threat has arisen*
 curtha ar ceal = *cancelled*

Achoimre

Áit: *Ar an mbus, san aerfort.*

Faoi dheireadh tagann an lá mór! An t-aonú lá déag de Feabhra. Tá na páistí go léir i rang a sé bailithe i gclós na scoile an-luath ar maidin, agus tá sé fós dorchá. Tá an bus ann agus bhí na tuismitheoirí ag fágáil slán ar a bpáistí. Tá *sceitimíní* ar na páistí agus tá *rírú agus ruaille buaille* sa chlós.

Tá fear an bhus *gnóthach* leis an mbagáiste agus tá na múinteoirí *gnóthach* freisin *ag comhaireamh* na bpáistí. Tá Bláithnaid déanach

sceitimíní = excitement

rírú agus ruaille buaille = chaos

gnóthach = busy

ag comhaireamh = counting

ach tháinig sí faoi dheireadh.

Suíonn Dáibhí ar chúl an bhus agus tá sé ag *ag plé* an cluiche rugbaí leis na buachaillí eile. *Cuireann sé geall €5* go mbeadh an bua ag Éire sa chluiche. Ceapann Tomás nach bhfuil seans ag Éire mar go mbeidh na Francaigh an-láidir. Ach tá Dáibhí *an-mhuiníneach* go mbeidh an bua ag Éire.

Sroicheann siad *aerfort Chorcaí* agus isteach leo chun dul tríd an *scrúdú slándála* lena gcuid bagáiste. Tá an t-eitilt ag fágáil ar 10:10.

Nuair atá mála Dháibhí ag dul tríd an *mbrathadóir miotail* tugann an t-oifigeach slándála rud éigin faoi deara. Ghlaonn sé ar Dháibhí. Téann sé tríd an mála agus *aimsíonn sé* scian póca Dháibhí. Tá an t-oifigeach *crosta* agus deir sé nach raibh cead ag Dáibhí an scian a bheith aige san eitleán.

Faoi dheireadh tá gach duine bailithe i *dtolglann imeachta* an aerfoirt. Tagann 10:10 agus níl an t-eitleán ag imeacht fós. Ag a haon déag a chlog tá gach duine ag éirí *mífhoighneach*. Feiceann siad daoine ag teacht is ag imeacht agus iad ar an bhfón.

Faoi dheireadh déantar fógra, go bhfuil *bagairt sceimhlitheoireachta* tagtha chuig Aerfort Charles de Gaulles i bPáras agus go bhfuil gach eitilt go dtí an t-aerfort sin *curtha ar ceal*.

ag plé = discussing

Cuireann sé geall €5 = He places a €5 bet

an-mhuiníneach = very confident

aerfort Chorcaí = Cork Airport

scrúdú slándála = security check

brathadóir miotail = metal detector

aimsíonn sé = he discovers

crosta = angry

tolglann imeachta = departure lounge

mífhoighneach = impatient

bagairt sceimhlitheoireachta = terrorist threat

curtha ar ceal = postponed

Ceisteanna

1. Déan cur síos ar an t-atmaisféar sa chlós an mhaidin sin an t-aonú lá de mhí Feabhra.
2. Cén fáth nach dtugann Dáibhí barróg dá mháthair?
3. Conas atá Bláthnaid gléasta nuair a tháinig sí ar an mbus?
4. Cén fáth go stopann an t-oifigeach slándála Dáibhí?
5. Cén fáth nach bhfuil an t-eitilt ag imeacht?

Caibidil 7

Stór Focal

meascán de mhothúcháin = *mix of emotions*
 toglann imeachta = *departure lounge*
 alltacht = *amazement*
 uafás = *horror*
 frustrachas = *frustration*
 níor dhóigh le Dáibhí = *Dáibhí would not have thought*
 na scáileáin teilifíse = *the television screens*
 cúrsaí trína chéile = *matters in disarray*
 ciorcal beag = *small circle*
 chun an fhadhb a phlé = *to discuss the problem*

ag déanamh scime d'fhormhór na ndaltaí = *worrying most of the students*
 díospóireacht dhian = *intense debate*
 smacht = *control*
 níl aon chinnteacht ann = *there is no certainty*
 déanfaimid iarracht é a chúiteamh = *we will try to compensate for it*
 ó chian is ó chongar = *from far and near*
 Gaeltacht Mhúscraí = *Múscraí Gaeltacht (Irish-speaking region)*
 Bhí geon féintrua le clos = *A moan of self-pity could be heard*

Achoimre

Áit: *San aerfort, ar an mbus.*

Tá na páistí *trína chéile* sa *tolglann imeachta*. Tá díomá an domhain orthu mar bhí siad ag súil go mór leis an turas go Páras. Tosaíonn cuid des na cailíní ag gol. Ní chuireann sé sin aon ionadh ar

Dháibhí! Ach tá imní agus díomá mór orthu mar bhí a fhios acu *go gcaillfaidís an cluiche mór rugbaí*.

Ansin bailíonn na múinteoirí le chéile chun *cúrsaí a phlé*. Tar éis roinnt *glaonna teileafóin*, agus *díospóireacht* idir na múinteoirí, ní fada go bhfuil an rang ar fad ar ais ar an mbus.

Ansin deir an t-Uasal Ó hUiginn go bhfuil scéal ag Iníon de Faoite dóibh. Deir Iníon de Faoite gur Lá Fhéile Ghobnatan a atá ann - an 11ú Feabhra. Mar sin, toisc nach bhfuil siad ag dul ar thuras thar lear, beartaíonn sí *turas lae* a dhéanamh go Baile Bhúirne mar lá an-speisialta atá ann. Níl na páistí róshásta ach sin mar atá! *Níl aon dul as acu*.

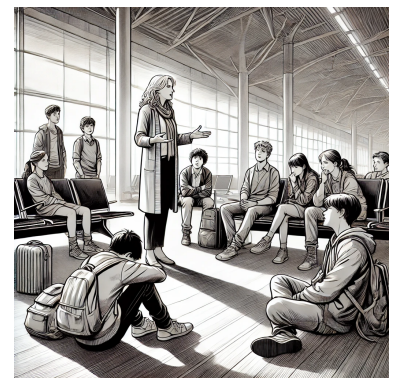
trína chéile = upset
tolglann imeachta = departure lounge

go gcaillfaidís an cluiche mór rugbaí = that they would miss out on the big rugby match
cúrsaí a phlé = to discuss matters
glaonna teileafóin = phone calls
díospóireacht = discussion/debate

turas lae = day trip
cúiteamh a dhéanamh = to make amends
Níl aon dul as acu = there is no avoiding it for them

Ceisteanna

1. Cén fáth go bhfuil díomá ar na daltaí ag tús an chaibidil?
2. Cad iad na mothúcháin atá le feiceáil i measc na bpáistí sa toglann imeachta?
3. Cad é atá i gceist ag na múinteoirí nuair a bhailíonn siad le chéile i gciorcal beag?
4. Cad é an smaoineamh atá ag Iníon de Faoite chun *cúiteamh a dhéanamh* leis na daltaí?
5. Cad é an tábhacht a bhaineann le Lá Fhéile Ghobnatan?

*Caibidil 8**Stór Focal*

iarthar Chorcaí = <i>West Cork</i>	rúndiamhrach = <i>mysterious</i>
I gcomparáid = <i>In comparison</i>	mistéireach = <i>enigmatic</i>
gearáin na ndaltaí = <i>the students' complaints</i>	(ag) aisteoireacht = <i>acting</i>
teagmháil a dhéanamh = <i>to make contact</i>	aontú = <i>agreement</i>
ag súil le hiad a hithe = <i>expecting to eat them</i>	bailithe = <i>gathered</i>
ag smaoineamh ar an ngeall = <i>thinking about the bet</i>	dealbh ollmhór = <i>a giant statue</i>
go húdarásach = <i>authoritatively</i>	ar choirceog = <i>on a beehive</i>
na ceantair is áille agus is cultúrtha sa tír = <i>the most beautiful and cultural areas in the country</i>	ag rianú cros ar chlocha = <i>tracing crosses on stones</i>
file = <i>poet</i>	naoi gcinn d'fhianna bána = <i>nine white deer</i>
cumadóir = <i>composer</i>	faoi lán seoil = <i>in full sail/at full speed</i>
san fhéilire áitiúil = <i>in the local calendar</i>	Thaistil sí = <i>She traveled</i>
leis an gcnáimhseáil = <i>with the grumbling</i>	teach na ngealt = <i>the madhouse</i>
fear réasúnta = <i>a reasonable man</i>	curtha = <i>buried</i>
cathain nár choir argóint a dhéanamh leis = <i>when it would not be right to argue with him</i>	filí clúiteacha = <i>famous poets</i>
ag teip ar a chuid foighne = <i>losing his patience</i>	na trí uaigh sin = <i>those three graves</i>
a leithéid de shlua mór daoine = <i>such a large crowd of people</i>	breachaigí síos = <i>write down</i>
Ba léir go gach aon duine = <i>It was clear to everyone</i>	dátaí báis = <i>dates of death</i>
in airde brí = <i>in high spirits</i>	spaisteoireacht = <i>strolling</i>
mar threoraí = <i>as a guide</i>	in bhur n-aonar = <i>alone</i>
mar shaineolaí staire = <i>as a history expert</i>	i bhur mbeirteanna = <i>in pairs</i>
i lár reilige = <i>in the middle of a graveyard</i>	na comharthaí = <i>the signs</i>
seachas = <i>except</i>	i bhfothrach an tséipéil = <i>in the church ruin</i>
Scrín Ghobnatan = <i>Shrine of St. Gobnait</i>	gearrtha i gcloch = <i>carved in stone</i>
ní haon ghnáthreilig í seo = <i>this is no ordinary graveyard</i>	An rud is annamh is iontach = <i>The rarest thing is the most wonderful</i>
áit fhíorbheannaithe = <i>a truly blessed place</i>	Ní hamhlaidh gur chreid sé = <i>It is not that he believed</i>
neamhghnách = <i>unusual</i>	an fothrach a fhiosrú pé rud eile a dhéanfadh sé = <i>investigating the ruin whatever else he might do</i>
	fágaint gan mhoill = <i>leaving without delay</i>

*Achoimre**Áit: Baile Bhuirne*

Tá na páistí *in ísle brí*, agus iad ag *tabhairt aghaidh* ar iarthar Chorcaí. Ach fós féin, measann Dáibhí go raibh turas go Baile Bhúirne níos fearr ná filleadh ar ais ar scoil!

Tá na páistí *ag gearán* nach rabhadar ag dul go Páras. Faoi dheireadh labharíonn an t-Uasal Ó hUiginn agus deir sé *go bhfuil an t-ád*h ar na *páistí* dul go Baile Bhúirne ar an lá speisialta seo agus go bhfuil *clú agus cáil* ar an áit mar gheall ar Naomh Gobnait. Deir sé leo *stop a chur leis an gcnáimhseáil láithreach*.

Mar sin, stopann na páistí ag caint agus faoi dheireadh sroicheann

in ísle brí = downhearted
tabhairt aghaidh = heading towards

ag gearán = complaining

*go bhfuil an t-ád*h ar na *páistí* = that the children were lucky
clú agus cáil = fame and reputation
stop a chur leis an gcnáimhseáil láithreach = to stop the whining immediately

siad Baile Bhúirne. Tá an áit *plódaithe le daoine* agus cuireann sé sin ionadh ar na páistí.

Tagann siad amach as an mbus agus tá siad i dTeampall Ghobnatan. Tosaíonn Iníon de Faoite ag caint agus insíonn sí do na páistí mar gheall ar an áit ina bhfuil siad — go bhfuil sé *draíochtach* agus *rúndiamhrach*.

Ceapann Dáibhí go bhfuil an caint seo *seafóideach*, ach tuigeann sé go bhfuil an áit saghas ait. Tá *dealbh* de Naomh Gobnait agus í ina seasamh ar *choirceog* ann.

Inisíonn Iníon de Faoite scéal mar gheall ar Naomh Gobnait. Nuair a bhí sí ina bean óg, bhí sí ag lorg áite chun *clochar* a thógáil. Dúirt Dia léi *i bhfís* an clochar a thógáil in áit a bhfeicfeadh sí *naoi gcinn d'fianna bána* bailithe le chéile. Thaistil Gobnait go dtí gur tháinig sí ar an naoi fia le chéile agus bhí sé sin i mBaile Bhúirne.

Ceapann Dáibhí go bhfuil sé sin *áiféiseach* agus níor chreid sé an scéal. Deir Iníon de Faoite go bhfuil cead ag na páistí píosa *spaisteoireachta* a dhéanamh timpeall na háite, go bhfeicfidís an *reilig* agus an séipéal. Deir sí go raibh daoine *cáiliúla* curtha sa reilig, ina measc an file Seán Ó Ríordáin agus an *cumadóir ceoil* Seán Ó Riada.

Smaoiníonn Deirdre ar aghaidh an Ghadaí Dhuibh atá i bhfalla an tséipéil. Beartaíonn Dáibhí dul ina aonar chun an *fothrach* a fheiceáil ach tá sé ag smaoineamh ar an gluiche rugbaí ... agus an *geall* a bhí déanta aige.

Ceisteanna

1. Cén fáth go bhfuil atmaisféar difriúil ar an mbus agus an rang ag tabhairt aghaidh ar Chorcaí?
2. Cén fáth go cuireann Bláthnaid ceist faoi *croque-monsieur* agus *galettes*?
3. Cad a mhíníonn an tUasal Ó hUiginn faoi thábhacht na Gaeltachta?
4. Cén scéal a mhíníonn Iníon de Faoite faoi Naomh Gobnait?
5. Cén freagra a thugann Deirdre faoi cheist Iníon de Faoite?
6. Cad iad na treoracha a thugann Iníon de Faoite do na daltaí?
7. Cén fáth a bhfuil amhras ar Dháibhí faoi scéal an Ghadaí Dhuibh?

plódaithe le daoine = crowded

draíochtach = magical

rúndiamhrach = mysterious

seafóideach = nonsensical

dealbh = statue

choirceog = a beehive

clochar = convent

i bhfís = in a vision

naoi gcinn d'fianna bána = nine white deer

áiféiseach = ridiculous

spaisteoireachta = strolling

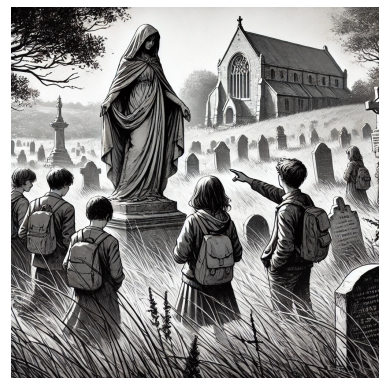
reilig = graveyard

cáiliúla = famous

cumadóir ceoil = composer

fothrach = ruin

geall = bet

*Caibidil 9**Stór Focal*

uaigh = *grave*
 scaipthe = *scattered*
 ag fógairt a gaisce go lúcháireach = *announcing their achievement joyfully*
 Bhreac gach aon duine síos an t-eolas = *Everyone noted down the information*
 róbhúíoch = *overly grateful*
 ba chuimhin leis = *he remembered*
 an drochíde = *the mistreatment*
 scaip an rang ina bpéirí = *the class split into pairs*
 ar thóir = *in search of*
 ní raibh aon leisce air = *he had no hesitation*
 neamhaird = *neglect*
 ag paidreoireacht = *praying*
 nósanna aite = *strange habits*
 ag crochadh = *hanging*
 ag sá = *stabbing*
 balla an fhothraigh = *wall of the ruin*
 ag cuimilt = *rubbing*
 ag gearradh fhíor na Croise = *cutting the Cross line*
 i dtreo fhothrach an tséipéil = *towards the ruin of the church*
 tráth = *once; at a time*
 aon bhrí = *any meaning*
 raiméis = *nonsense*
 guth strainséara = *a stranger's voice*
 ag síneadh méire = *pointing a finger*
 eidhneán = *ivy*
 go borb = *abruptly*

faoi dhó = *twice*
 aghaidh bheag greanta i gcloch = *a small carved face in stone*
 ag gobadh amach = *jutting out*
 bean chumhachtach = *a powerful woman*
 go híseal faoina anáil = *lowly under her breath*
 an bolla = *the bowl*
 mearbhall = *confusion*
 strainséirí págánacha = *pagan strangers*
 faoi bhagairt = *under threat*
 liathróid iarainn = *iron ball*
 dhéanadh scrios den mhéid a bhí tógtha = *would destroy what had been built*
 táim cinnte gurb eol duit = *I'm sure you know*
 breoite = *sick*
 le cuimilt = *to rub*
 ar feadh soicind = *for a second*
 sáite = *stuck*
 fiosrach = *curious*
 na beacha = *the bees*
 ag smaoineamh ar an gcoirceog = *thinking about the hive*
 cumas leighis = *healing ability*
 go searbhasach = *sarcastically*
 go foighneach = *patiently*
 ar cosa in airde = *at high speed*
 róthoilteanach = *overly willing*
 a shlogadh = *to swallow*
 ag iarraidh ciall a bhaint as an méid a inste ag an tseanbhean dó = *trying to make sense of what the old woman told him*

*Achoimre**Sa reilig i mBaile Bhuirne*

Tar éis cúpla nóiméad, aimsíonn Deirdre an chéad *uaigh*: Seán Ó Riordáin. Bailíonn na páistí go léir timpeall uirthi ag féachaint ar an *uaigh*.

Smaoiníonn Dáibhí go crosta ar an dán 'Cúl an Tí' le Seán Ó Riordáin agus an *drochíde* a fuair sé ó Iníon de Faoite mar nach raibh an dán *foghlamtha* i gceart aige. *Bhí ar Dháibhí fanacht istigh* ag am lóin chun an dán a scríobh amach.

Ansin scaipeann na páistí ina *bpéirí* chun na huaigh eile a aimsiú agus roinnt *spaisteoireachta* a dhéanamh. Beartaíonn Dáibhí go mbeidh sé i bhfad níos éasca dó imeacht ina aonar chun na huaigh

uaigh = *grave*

drochíde = *mistreatment*

foghlamtha = *learned*

Bhí ar Dháibhí fanacht istigh =

Dáibhí had to stay inside

ina bpéirí = *pairs*

spaisteoireachta = *strolling*

eile a aimsiú agus imíonn sé leis.

Feiceann sé daoine *ag paidreoireacht* agus ag ceangal ribíní ar ghéaga. Tá *nósanna aisteacha* ar siúl acu.

Téann sé go dtí an *fothrach* agus tá sé *ag cuardach* ach níl sé ábalta aon aghaidh a fheiceáil sa bhalla. Ansin cloiseann sé guth *mistéireach* ag rá, ‘An bhfeiceann tú é?’ Casann Dáibhí timpeall agus feiceann sé *seanbhean* ina suí ar an mballa. Deir sí leis féachaint suas agus leis sin, feiceann Dáibhí aghaidh beag greanta i gcloch. ‘Sin é an Gadaí Dubh,’ arsa an tseanbhean.

Tá ionadh ar Dháibhí anois, ach tá aghaidh an Ghadaí Dhuibh ann ceart go leor. Ansin taispeánann an tseanbhean an *bolla* dó agus d’inis sí an scéal dó. Deir an tseanbhean go mbeadh an *bolla* sin á úsáid ag na daoine fadó nuair a bheadh ainmhí tinn mar tá *cumas leighis* ag Naomh Gobnait.

Ansin cuireann Dáibhí ceist ar an tseanbhean mar gheall ar na *beacha* agus d’inis sí scéal eile dó. Fadó fadó nuair a bhí Naomh Gobnait ann, tháinig gadaithe go dtí an áit agus bhí siad *ag iarraidh beithígh a ghoid*. Chuir Naomh Gobnait *beacha sa tóir orthu* agus d’imigh siad leo *as an áit na cosa in airde*.

Tá Dáibhí *amhrasach* faoi na scéalta sin agus deir an tseanbhean leis, ‘Baineann na scéalta seo agus an creidiúint i Naomh Gobnait le *seantraidisiún* an cheantair seo. Is féidir leat glacadh leo nó iad a fhágáil i do dhiaidh.’

Ansin cuireann Dáibhí ceist uirthi cá raibh na huaigh eile, agus tugann sí *treoracha* dó.

Ceisteanna

1. Cén fáth go bhfuil na daltaí ag iarraidh na huaigheanna a aimsiú?
2. Cad a spreagann Dáibhí chun an fhothrach a chuardach ina aonar?
3. Cad a fheiceann Dáibhí á dhéanamh ag daoine sa reilig.
4. Cé leis a bhuaileann Dáibhí sa fhothrach?
5. Cad é an scéal faoi na beacha a insíonn an tseanbhean?
6. Cén fáth a raibh *bolla* ag Naomh Gobnait?
7. Cad é an ceacht a fhoghlaimíonn Dáibhí ag deireadh an chaibidil?

ag paidreoireacht = praying

nósanna aisteacha = strange customs

fothrach = ruin

ag cuardach = searching

mistéireach = mysterious

seanbhean = old woman

ionadh = amazement

bolla = bowl

cumas leighis = healing power

beacha = bees

ag iarraidh beithígh a ghoid = trying to steal cattle (*beithíoch* = cattle)

sa tóir orthu = chasing them

as an áit na cosa in airde = out of the place in a rush

amhrasach = doubtful

seantraidisiún = old tradition

treoracha = directions

*Caibidil 10**Stór Focal*

an dá nod = *the two clues*
 an méid spaisteoireachta = *the amount of wandering*
 seanleachtanna = *ancient monuments*
 bearna bheag = *a small gap*
 a fhiosrú = *to investigate*
 an chosáin = *the path*
 ag sní = *weaving*
 le teann fiosrachta = *out of sheer curiosity*
 saoirse iomlán = *complete freedom*
 driseacha = *brambles*
 neantóga = *nettles*
 uaireadóir = *watch*
 taom inní = *panic attack*
 cóngarach = *close*
 (ag) útamáil = *fumbling*
 Reoigh Dáibhí ar an spota = *Dáibhí froze on the spot*

neach neamhshaoilta = *otherworldly being*
 a chroí a bhrath ag bualadh go tapa láidir ina chliabh = *felt his heart pounding fast and strong in his chest*
 fuarallas = *cold sweat*
 ag glamaíl = *snarling*
 faoi chomharthaí báis = *under signs of death*
 dealbh = *statue*
 sáite = *stuck*
 uaigneach = *lonely*
 coiscéimeanna = *footsteps*
 níos soiléire = *clearer*
 níos cóngaraí = *closer*
 níos tapúla = *faster*
 ina staic = *motionless*
 pé ceann is túisce a thioctadh... = *whichever one came first...*

*Achoimre**Sa reilig i mBaile Bhuirne*

Sa chaibidil seo, leanann Dáibhí ag cuardach na huaigheanna i reilig Bháile Bhúirne, spreagtha ag *na noda* ón tseanbhean. *Tugann sé faoi deara seanleachtanna agus inscríbhinní aisteacha* ar fud na háite.

Leanann sé cosán isteach sa choill dorchá, áit a bhfuil *driseacha* agus *neantóga* ag déanamh an bhealaigh casta. Braitheann sé uaigneas agus *saoirse* sa choill, ach tagann *taom inní* air nuair a thuigeann sé go bhfuil sé déanach don bhus.

Cloiseann sé coiscéimeanna ag druidim leis agus *fuarallas* ag teacht air. Smaoiníonn sé ar scéalta na *bpiseog* faoi chomharthaí báis, cosúil le madraí *ag glamaíl* san oíche. *Tagann scáth air nuair a shamhlaíonn sé* gur b'fhéidir gurb é an Gadaí Dubh a tá ann, tagtha chun *díoltas* a bhaint amach as an €20.18 a ghoid sé as an taisceadán scoile.

Fanann Dáibhí i bhfolach taobh le *sceach*, agus is ann a chríochnaíonn an chaibidil.

na noda = *the clues*
Tugann sé faoi deara = *he notices*
seanleachtanna = *old tombstones*
inscríbhinní aisteacha = *strange inscriptions*
driseacha = *brambles*
neantóga = *nettles*
saoirse = *freedom*
taom inní = *a wave of anxiety*
fuarallas = *cold sweat*
piseog = *superstition*
ag glamaíl = *howling*
Tagann scáth air = *A feeling of dread comes upon him*
nuair a shamhlaíonn sé = *when he imagines*
díoltas = *revenge*
sceach = *bush*

Ceisteanna

1. Conas a bhraitheann Dáibhí ar dtús nuair a bhí sé ag siúl sa choill?
2. Cén fáth go bhfuil sé deacair dul ar aghaidh sa choill?
3. Cén fáth a thagann taom inní ar Dháibhí?

4. Cad a chloiseann Dáibhí i lár na coille?
5. Cén fáth go smaoiníonn Dáibhí ar an Gadaí Dubh?
6. Cén fáth go gceapann Dáibhí ar an scian phóca sa chaibidil?
7. Cad é an príomh-mhothúchán a bhaineann leis an deireadh an chaibidil?

*Caibidil 11**Stór Focal*

sceimhlithe = *terrified*
 Mhóidigh sé = *he vowed*
 brí agus fírinne éigin ag baint leo = *some meaning and truth to them*
 d'aithin sé an guth sin = *he recognised that voice*
 faoiseamh = *relief*
 mearbhall iomlán = *complete confusion*
 creathán ina ghlór = *a tremor in his voice*
 chomh hamaideach = *so foolish*
 tobar beannaithe = *holy well*
 amú = *lost*
 misneach = *courage*
 An amhlaidh nár lean tú = *Did you not follow?*
 iontas na n-iontas = *wonder of wonders*
 go cráite = *tormented*
 níl fonn orm = *I have no desire*
 braonta móra báistí = *big drops of rain*
 fothrach an tséipéil = *ruin of the church*
 fothain éigin = *some shelter*

an cith = *the shower*
 go muinéach = *confidently*
 scanraithe = *frightened*
 corrsholas = *flickering light*
 ní raibh duine ná deoraí = *there wasn't a soul*
 i gcúinne = *in a corner*
 go fonnmhar = *eagerly*
 an bhaint a bhí aici = *the connection she had*
 Ní haon ionadh = *It's no surprise*
 bunús = *foundation or basis*
 mistéir dhomhínithe = *unfathomable mystery*
 an-mhíshuaimhneach = *very uneasy*
 cromtha = *stooped*
 go bagrach = *threateningly*
 taom ciontachta = *a pang of guilt*
 na bréaga = *the lies*
 Bhí an pionós seo tuillte go fírinneacha aige =
This punishment was truly deserved by him

*Achoimre**Sa reilig i mBaile Bhuirne*

Sa chaibidil seo, buaileann Dáibhí le Deirdre i lár na reilige, rud a thugann faoiseamh agus áthas dó i ndiaidh *an scanradh a bhain an Gadaí Dubh dó*. Taispeánann an chaibidil an meascán idir *draíocht* agus *réaltacht* sa scéal, *ag cur béime ar an gcaoi a dtéann scéalta agus traidisiúin i bhfeidhm ar shaol na bpáistí*.

Cuireann Deirdre ina luí ar Dháibhí go bhfuil orthu teacht ar *réiteach* maidir leis an mbus a chaill siad, ach tá *aimsir gharbh* ag cur isteach orthu agus iad ag siúl chuig an fothrach. Tugann an chaibidil *léargas ar an dinimic* idir Dáibhí agus Deirdre, áit a bhfuil *meas* agus *trua* le feiceáil den chéad uair ó Dháibhí i leith Deirdre.

Sa deireadh, téann siad i bhfolach sa fothrach, fluich go craiceann ón mbáisteach. Smaoiníonn Dáibhí ar an am atá thart agus *mothaíonn sé ciontach faoina iompar roimhe seo*, go háirithe i leith na bréaga agus an t-airgead a ghoid sé ag an díolachán cistí. Tá *comhfhios* nua aige, *rud a léiríonn fás pearsanta* sa charachtar.

Ceisteanna

1. Cé atá ag caint le Dáibhí sa reilig?
2. Cén fáth atá Dáibhí scanraithe ag tús an chaibidil?
3. Cad a mhothaíonn Dáibhí nuair a d'aithníonn sé Deirdre?

an scanradh a bhain an Gadaí Dubh dó = the fright he got from the Black Thief
draíocht = magic
réaltacht = reality
ag cur béime ar an gcaoi a dtéann scéalta agus traidisiúin i bhfeidhm ar shaol na bpáistí = emphasising how stories and traditions affect the children's lives.
Chuir Deirdre ina luí ar Dháibhí = Deirdre convinced Dáibhí
réiteach = solution
aimsir gharbh = rough weather
léargas ar an dinimic = insight into the dynamic
meas = respect
trua = pity
mothaíonn sé ciontach faoina iompar roimhe seo = he feels guilty for his previous behaviour
comhfhios = awareness
rud a léiríonn fás pearsanta = something that shows personal growth
nuair a d'aithníonn sé = when he recognises

4. Cad é an plean a mholann Deirdre?
5. Conas a léiríonn Dáibhí *comhbhá* le Deirdre?
6. Cad a fhoghlaimíonn Dáibhí ag deireadh an chaibidil?

comhbhá = sympathy

*Caibidil 12**Stór Focal*

Chúláigh Dáibhí = *Dáibhí retreated*
 rug sé greim an fhir bháite = *he grabbed like a drowning man*
 ar mhuinchille = *on the sleeve*
 á lonrú = *shining*
 ag síneadh = *stretching*
 ceiliúradh = *celebration*
 cion = *affection*
 fonn ceiliúrtha = *desire to celebrate*
 sárchara = *best friend*

bhí dearmad glan déanta ag Dáibhí = *Dáibhí had completely forgotten*
 B'in an fáth = *That's why*
 in easnamh = *missing*
 náire = *shame*
 buíoch = *grateful*
 buaite = *won*
 le sonrú = *noticeable*
 a thuar = *to predict*

*Achoimre**Sa reilig i mBaile Bhuirne*

Tagann solas ó thóirse isteach sa fhothrach, agus baintear geit as as Deirdre agus Dáibhí. Tagann an tUasal Ó hUiginn isteach, in éineacht le Tomás agus Bláthnaid. Tá faoiseamh le sonrú ar aghaidheanna na bpáistí agus fáiltítear gach duine.

Tá Tomás ag caint faoin gcluiche rugbaí agus molann sé Dáibhí as an bua a rinne Éire. B'é scór an chluiche ná 20 in aghaidh 18, díreach an méid airgid a bhí curtha ar an ngeall ag Dáibhí, rud a chuireann ionadh agus áthas air. Luann an tUasal Ó hUiginn go raibh an bua seo ceangailte le Naomh Gobnait nó b'fhéidir leis an nGadaí Dubh, rud a chuireann meascán de ghreann agus draíocht leis an ócáid.

Sa deireadh, gabhann Dáibhí buíoch de an méid atá bainte amach aige: éalú ón eachtra, an bua don fhoireann rugbaí, agus ceachtanna a d'fhoghlaim sé faoi chreideamh agus traidisiúin na háite.

sa fhothrach = in the ruin

baintear geit as = to be frightened

Tá faoiseamh le sonrú = Relief is noticeable

bua = win

curtha ar an ngeall = put on the bet

Luann = (he) mentions

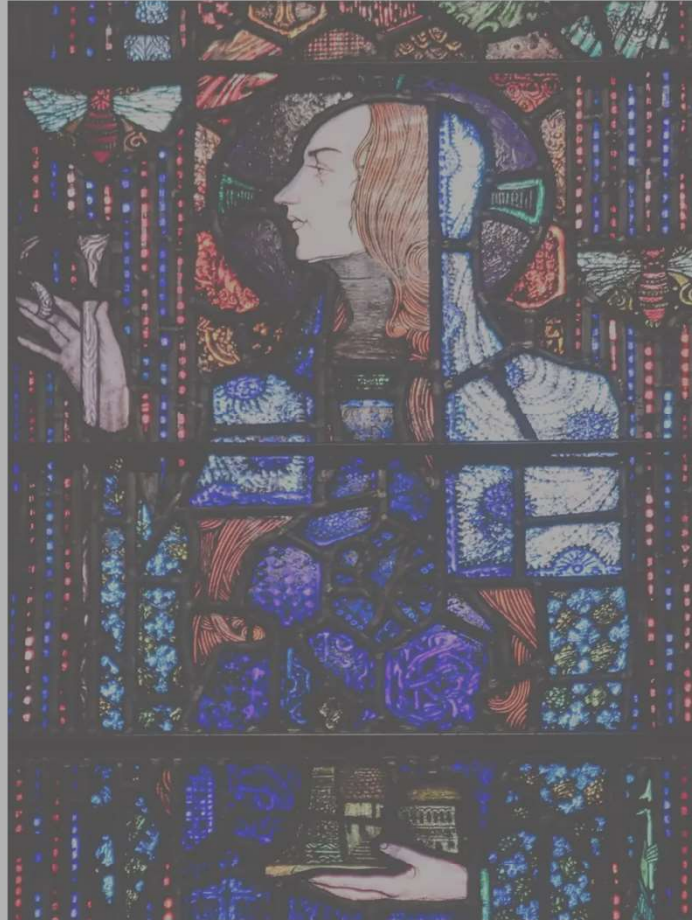
Ceisteanna

1. Cé a thagann isteach sa fhothrach ag tús an chaibidil?
2. Cad a mhothaíonn Dáibhí agus Deirdre nuair a fheiceann siad an tUasal Ó hUiginn?
3. Cén fáth atá Tomás ag ceiliúradh?
4. Cén toradh a bhí ar an gcluiche rugbaí?
5. Cad a mhothaíonn Dáibhí faoi thoradh an chluiche?
6. Cén ceacht a foghlaimíonn Dáibhí ag deireadh an scéil?

Aitheantas don Shaothar Ealaíne

Íomhá clúdaigh: An Gadaí Dubh le feiceáil i dTeampall Gobnatan, Baile Bhuirne, Co. Chorcaí. Íomhá de Shiobhán Ní Mhuineacháin le buíochas don údar. Íomhá ar chúl an chlúdaigh: *Naomh Gobnait* le Harry Clarke sa Séipéal Honan i gColáiste na hOllscoile Chorcaí. Cruthaíodh na híomhánna eile sa téacs le ChatGPT-4o le huimhir síl 2587791354. © Mater Dei Education 2025.

MATER DEI EDUCATION

